

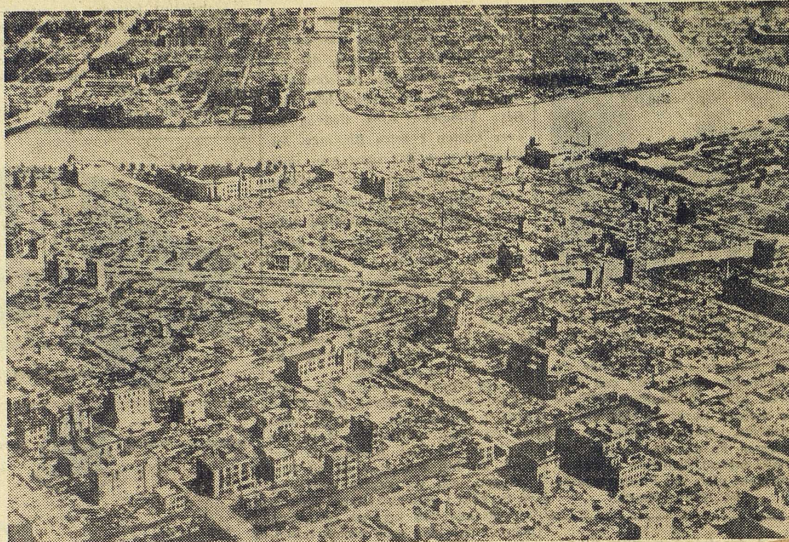
12/
16

Generalernas revolution

DET JAPANSKA nederlaget var totalt. Amerikanska trupper landsteg visserligen inte på de japanska huvudöarna före ockupationen, men likafullt var det uppenbart att Japans motstånd var krossat. Flottan var förstörd, i det närmaste också flyget, som även på grund av bristen på motorolja var ur stånd att hindra den amerikanska bombningen; i fråga om livsmedel och råvaror var situationen lika katastrofal. Atombombarna mot Hiroshima och Nagasaki påskyndade krigets slut, men hade ingen betydelse för utgången. De materiella förlusterna var utomordentligt stora, bland annat så gott som hela handelsflottan och nära 2,5 miljoner byggnader; storstäder som Tokyo och Osaka var till 70-80 procent förintade. Förlusterna i människoliv var däremot relativt små, proportionsvis mindre än i flertalet krigförande länder och obetydliga i förhållande till de tyska och ryska förlusterna. Omkring 800.000 människor hade dödats, av vilka 480.000 militärer (över en tredjedel inom marinen) och 320.000 civila (av vilka 90.000 genom atombombarna). Förutsättningarna för en snabb återhämtning var utan tvivel vida större än i Tyskland, även om eländet på hösten 1945 syntes vara nästan lika stort.

Kapituleringen ägde rum den 2 september 1945. Några veckor senare var hela Japan besatt av amerikanska trupper. Ockupationsledningen kom, trots att de segrande stormakterna i princip skulle samverka, att helt ligga i USA:s hand, närmare bestämt hos general MacArthur (intill våren 1951) och hans medhjälpare. Amerikanerna samverkade visserligen med en japansk representation, som valdes redan på våren 1946, men de avgörande direktiven och besluten kom undantagslöst från ockupationsledningen. Långt innan fredsslöts och ockupationen upphävdes (april 1952) hade general MacArthur, "fäckt" av kejsaren och en fasad av demokratiska institutioner, genomfört en politisk och social revolution. Det efter västerländskt mönster för andra gången moderniserade Japan fick full självstyrelse.

Ockupationen skildras nästan genomgående som en stor, i historien nära nog enastående framgång. Det är särskilt två saker som man härvid betonar. Dels det goda förhållandet, i synnerhet under de första ockupationsåren, mellan ockupanter och ockuperade; ett minimum av övergrepp från segrarnas sida, ett minimum av motstånd, sabotage och fiendtlighet från de besegrades. Dels att de väldiga reformer som beslöts i snabb följd i stort sett innebar ostridiga förbättringar och

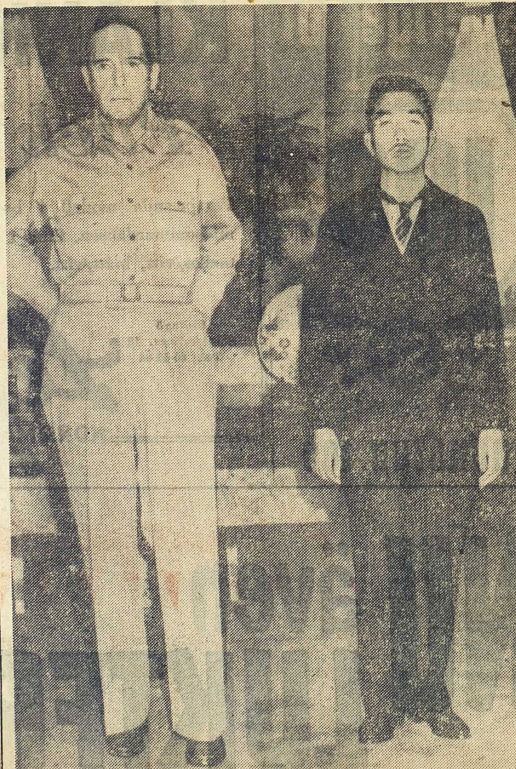

Det förstörda Tokyo.

av befolkningens stora flertal hälsades med glädje eller i varje fall godtogs utan ovilja. Ockupationen var ett slags diktatur, men en diktatur vars åtgärder kunde anses baserade på folkets önskan.

Denna bild av ockupationstiden tror jag är riktig; i den mån jag haft tillfälle att komplettera de många skriftliga framställningarna med muntliga vittnesbörd, har de

Något svårare var kanske utgångsläget i Japan: krigspropagandan hade på båda sidor varit ytterligt heftig och överdriven. Amerikanerna hade i Japan framställt som en rå soldatesk, inställd på plundring och våldtäkt; i USA hade — med större fog — den japanska grymheten mot krigsfångar och ockuperade framhävt och japanerna hade skildrats som

General MacArthur och kejsar Hirohito vid sitt första möte efter kriget.

bek
gen.
ange
kans
kans
försä
slitn
milit
inbe
nand
patio
huvu
Den
kare
arbet
klarti
nings
besty
samta
fall t
art v
hällni
om a
en up
Var
Vad
ameril
japans
past
ning;
föreläg

bekräftat den gängse uppfattningen. Även personer som nu är angelägna att reducera det amerikanska inflytandet och den amerikanska maktställningen i Japan försäkrar nästan undantagslöst att slitningarna mellan segerlandets militärer och tjänstemän och den inhemska befolkningen var förvånande små, och de anser att ockupationsledningens verksamhet i huvudsak var till Japans bästa. Den japanske publicist och forskare som skrivit det främsta stora arbetet om ockupationstiden — en klartänt och självständig tidsningsman, chef för Mainichi — bestyrker vid ett innehållsrikt samtal denna uppfattning. I några fall torde väl uttalanden av denna art vara uttryck för en officiell hållning, men jag är övertygad om att de gemenligen svarar mot en uppriktig och personlig åsikt. Varpå beror denna framgång? Vad relationerna mellan den amerikanska militären och det japanska folket angår finns knappast någon anledning till förvåning; ungefär samma situation förelåg i Tyskland och Italien.

opålitliga, lömska och outgrundliga orientaler, ofta i kontrast till de milda och förfinade kineserna. Då man möttes synes den ömse-sidiga överraskningen ha varit stor: å ena sidan en amerikansk elitarmé, med stränga order om korrekt uppträdande, å andra sidan ett folk, vars lydnad, man kan nästan säga ödmjukhet, mot överheten blivit en tradition. Efter någon tid minskades eller försvann misstron; amerikanerna, som i början trott på dolska planer bakom den undergivna hållningen, fick klart för sig att motstånd och komplotter inte var att befara. Kontakten skapade vänliga känslor, varmed förvisso inte är bevisat att närmare bekantskap mellan folken alltid ger detta resultat; sannolikt bidrog den tidigare hetspropagandan — nu snabbt omställd till förstälsepropaganda — att göra upptäckten av motpartens hygglighet så betydelsefull. Själva ockupationspolitikens framgång har delvis tillskrivits samma eller närliggande orsaker. Ruth Benedict har i sin berömda bok om japansk folkkaraktär påstått att japanska krigsfångars totala underkastelse beror på att med tillfångatagandet militärerna känner sig ha "förlorat ansiktet" och därför ser sig själva som fördärvade och värdelösa; en sådan inställning skulle, har det sagts, genom nederlaget ha bibringats hela det japanska folket. En liknande tankegång, mindre extravagant konstruerad, går ut på att nederlaget, efter fyra års segerrapporter, blev en förkrossande chock för det japanska folket — särskilt som inga främmande trupper tidigare landstigit i Japan — och att den uppagerade nationella överläghetskänslan snabbt förbyttes i ynkighet och underdå-nighet. Man betonar också att den under århundraden inlärd konformiteten och lojaliteten mot de styrande nu kom ockupanterna till godo. Men här till kommer mera enkla förklaringsgrunder.

Reaktionen mot den regim som fört landet till undergångens brant var utbredd och stark; att kejsaren kunde bevara mycket av sin prestige berodde delvis på den religiösa vördnaden för kejsardömet inom breda folklager, men också på att den regerande kejsaren med viss rätt framställdes som utan ansvar och delaktighet. Stora folkgrupper önskade de reformer som ockupanterna genomförde, eller fann sig åtminstone väl av dem sedan de genomförts; anknytningen till tidigare demokratiseringstendenser stärkte seg-rarnas ställning. General MacArthur, som förenade en stark, snarast naiv tro på fred, folkstyrelse och humanitet med fasthet, målmedvetenhet och caesariska gester, var enligt allmän uppfattning en nästan idealisk ledare av nyordningen.

Ockupationsstyrets allmänna syften var fastslagna i direktiv som redan före kapitulationen utformats inom de amerikanska utrikes- och försvarsdepartementen. Japan berövades alla erövringar sedan Meijirestaurationen och kom alltså att omfatta endast de fyra huvudöarna. Trygghet skulle vinnas för att "Japan inte i framtiden blir ett hot mot Förenta staterna eller mot världens fred och säkerhet"; därför skulle total avrustning genomföras och alla institutioner av militaristisk karaktär likvideras. Vidare skulle ockupationsregeringen verka för politisk och ekonomisk reorganisation med mål att småningom upprätta en på medborgerlig frihet och demokrati grundad inhems styrelse.

Avrustningen utfördes på några månader med utomordentlig grundlighet — det dröjde några år innan man i stället började tala om nödvändigheten av en upprustning. I avmilitariseringen ingick också bestraffning av krigsförbrytare och utrensning av andra ansvariga. Processerna ~~4~~ mot dem som ansågs särskilt ha medverkat till aggressionen eller ha befallt eller begått kvalificerade grymheter gällde ~~my~~ ~~100~~ personer; ~~de~~ avrättades och ~~andra~~ dömdes till långa fribetsstraff. Utrensningen var från början ytterst omfattande: högre ämbetsmän, nästan alla medlemmar av representationen, de ledande inom zaibatsu och flera andra kategorier, tillsammans nära 200.000. Inom några år fick dock flertalet utrensade tillåtelse att inträda i offentlig tjänst. En orsak till detta var behovet av erfaret och skickligt folk, en annan omöj-ligheten att fixera någon gräns mellan ansvariga och andra. Den nationalistiska diktaturen i Japan hade växt fram inom den bestående regimen, det var här än svårare än i Tyskland och Italien att utpeka skyldiga; alla var lika skyldiga eller lika oskyldiga. Att ha varit utrensad blev inte något blamant (dock inte heller något ärofult); av de sexton ledamöterna i den nu sittande regeringen har sju varit utrensade och flera av dem hade mycket höga poster under den "onda" tiden.

Till den ideologiska eller moraliska nedrustningen hörde avskaffandet av Shinto och kejsardyrkan som ett slags statsreligion; i ett kejsarligt budskap på nyåret 1946 deklarerades att kejsaren inte var gudomlig. Samma syfte ledde till att den nationalistiska propagandan avfördes ur undervisningen. Ockupationstidens märkligaste insats var emellertid de väldiga sociala, ekonomiska och politiska reformerna. Här blott en kort översikt; jag återkommer på skilda punkter till detaljerna.

Jordreformen innebar att större jordegendomar, som brukades av arrendatorer eller anställda, inköptes av staten för att säljas till småbrukare. Nära en tredjedel av Japans odlade jord ingick i denna omkastning av äganderätten; den

Agatru

4-1000
flera hundra

4-1000 700

flera

jord som ägdes av icke-brukare minskades från 46 till 11 procent. På grund av inflationen blev ersättningen till de tidigare ägarna obetydlig, och resultaten av reformen en väsentlig ekonomisk utjämning. Inom industrin och handeln vidtogs liknande åtgärder mot överdriven kapitalkoncentration. Zaibatzuföretagen och kartellerna upplöstes efter amerikanskt mönster och de konfiskerade aktierna såldes till allmänheten; kapitalisterna fick, delvis på grund av inflationen, ytterst ringa ersättning. Denna reform blev dock vida mindre effektiv än jordreformen; tendenser till ny kapitalkoncentration framträdde snart, även om monopolismen definitivt försvagades.

Den sociala likställigheten och den medborgerliga friheten var huvudområden för den nya lagstiftningen. Manssamhället Japan omdanades i grund, åtminstone på papperet, genom att kvinnorna i alla hänseenden fick samma rättsställning som männen. Den medborgerliga friheten — religions-, tryck-, organisationsfrihet — garanterades i en serie lagar och i den nya författningen; särskilt främjades bildandet av självständiga fackliga organisationer. Lokal självstyrelse genom demokratiska organ infördes. Den obligatoriska skolgången ökades från 6 till 9 år och hela undervisningsväsendet utbyggdes; som mål för uppfostran sattes individualism och självverksamhet; makten över skolorna överfördes i huvudsak till lokala organ, och statens dirigerande verksamhet begränsades. Genom socialpolitisk lagstiftning ökades medborgarnas trygghet samtidigt som familjens ansvar och makt reducerades. Krönet på hela reformarbetet blev 1946 års författning, som söker garantera den politiska friheten och den parlamentariska demokratin.

Sida vid sida med denna modernisering gick den ekonomiska reorganisationen, möjliggjord genom amerikanska anslag på omkring 500 miljoner dollar om året. Genom Koreakriget, som gjorde Japan till en huvudbas för USA:s militära aktioner, inträdde en verklig högkonjunktur, som i huvudsak fortsatt; Japans produktion har nästan fördubblats sedan tiden före det andra världskriget, och landet har aldrig förr upplevt ett liknande välstånd.

Då ockupationen upphörde framstod Japan, i fråga om lagstiftning och institutioner, nära nog som ett mönsterland enligt Västerlandets gemensamma värderingar. Förvandlingen från Japan som

inkarnationen av tyranni, militarism och rasstolt nationalism till det fredliga och demokratiska Japan hade tagit mindre än fem år. Är det fråga om fasad eller om realitet? Hur skall Japan påverkas av det internationella läge som gjort det förut allierade Ryssland till västmakternas motståndare och de forna fienderna Japan, Tyskland och Italien till bundsförvanter? Skall japansk självstyrelse innebära folkstyrelse eller återgång till inhemska traditioner?

HERBERT TINGSTEN

Den del av Herbert Tingstens artikelserie från Japan som ägnats den historiska bakgrunden — artiklarna "Japanskt perspektiv" (7/6) och "Vansinnets vind" (9/6) samt dagens artikel — är härmed avslutad.